

Дизайн маркувальних знаків у графічному мистецтві

Олена Яремчук,

к. мист., доцент, доцент кафедри дизайну,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: YaremchukE@krok.edu.ua,

ORCID: 0000-0002-3982-8580

Дослідження маркувальних знаків у графічному мистецтві не є пріоритетною темою у сучасному мистецтвознавстві, хоча їх роль в прикладному аспекті надзвичайно важлива.

Маловивченими залишаються на сьогодні такі константи знаково-шрифтової групи графічного дизайну, як штемпеля, клейма, монограми, вензелі, видавничі й торгівельні марки, логотипи, котрі відтворюються і отримують поширення у вигляді екслібрисів, наклейок, бирок, поштових марок тощо.

Шрифтові маркувальні знаки нерідко фігурують у композиціях інших зразків видавничої продукції – листівки, постера, плакату. Нерідко такі знакові зображення виступають невід’ємною складовою бланків, конвертів, карток, бейджів, візитівок, інших видань. В окремих випадках їхнє використання навіть обумовлюються певними вимогами. Наприклад, композиції корпоративних візитівок разом з короткими відомостями про представника фірми – його статус, контактні дані, обов’язково мають містити фірмові маркувальні зображення, зокрема, знаки, логотипи.

Сучасні шрифтові маркувальні знаки мають широке поле використання. Їхня прикладна і естетична функція, рівень сприйняття і засвоєння інформації значною мірою залежать від жанрових особливостей поліграфічних носіїв.

Отже, вищезгадані питання потребують сьогодні системного дослідження. Навіть побіжний їх розгляд можна вважати актуальним завданням, розв’язання якого є важливим не тільки для практики художнього формотворення шрифтових маркувальних знаків, але й для теоретичних засад графічного дизайну.

Питання маркувальних знаків, здебільшого, розглядалися дослідниками не окремо, а у контексті комунікативного призначення. Можна назвати роботи вітчизняних вчених, а саме: навчально-методичні видання В. Лесняка, В. Победіна, наукові розвідки молодих дослідників Ю.Золотухіна, Т.Іваненко.

Класичним залишається видання Г.Кіппхана «Енциклопедія по друкованим засобам інформації», де найбільш системно висвітлено процеси видавничо-поліграфічного виробництва. Разом із впливовими технологічними засобами у дизайні маркувальних знаків важливими є композиційні аспекти, що істотно впливають на естетичні якості широкої номенклатури продуктів графічного дизайну.

З точки зору проблематики даної доповіді було розглянуто публікації, у яких висвітлюються питання: – типографіки і шрифтового мистецтва; – впливу цифрових технологій на якість кінцевого продукту; – пропедевтики у формуванні образності; – а також найбільш масові за вжитком окремі види маркувальної

графіки, зокрема, екслібрис та поштову марку.

Було розглянуто каталоги художніх виставок, добірки репродукцій за темою, що дозволило скласти уявлення про художні якості зразків маркувальної графіки, процеси розвитку, вітчизняні мистецькі традиції, сучасні тенденції та перспективи на майбутнє.

Як відомо, головна ідея маркувального знаку, полягає у засвідченні власницьких прав і повноважень. Із джерел, що дотично висвітлювали тему маркувальних знаків відомо про окремі шрифтові зображення, на які в різні історичні періоди покладалися маркувальні функції.

З урахуванням ужиткової специфіки, витоки шрифтових маркувальних знаків вбачають ще у зразках древнього письма, серед яких значну кількість складають зображення, отримані з печаток.

Слово «печатка», латинською мовою означає «знак». Під терміном «печатка» розуміються як друкарські форми, так і зроблені з них відбитки. Якщо поглянути в історію, за законами рабовласницьких держав шрифтовими печатками засвідчували авторство листів, чинність угод, наказів, господарських і судових паперів. Такими зображеннями «запечатували» скрині, комори, сховища, їх могли друкувати безпосередньо на речах або на спеціально підготовлених для цього ярликах.

В одних випадках вони відігравали роль, властиву для сучасних знаків корпоративної символіки; в інших – для торгівельних марок, авторських позначок. Іноді такі зображення підтверджували факт оплати, на зразок сучасних поштових марок чи штемпелів. Особливо часто маркувальні знаки друкувалися з метою засвідчення майнових прав і мали охоронне значення. Так, майнові знаки книги здавна називали «сторожами». Розмаїття маркувальної графіки для книги сьогодні відносять до окремого жанру графічного мистецтва – екслібрису.

Вважається, що розвиток системи майнового обліку передував появі значної частини ужиткової графіки, яка дала початок: – сучасним різновидам шрифтових маркувальних знаків типу монограм, вензелів, видавничих та торгівельних марок, логотипів, графічних форм діловиробничого спрямування; – окремим видам шрифтових аркушевих видань: екслібрису, марці, етикетці, бирці.

З композиційної точки зору навіть ранні прототипи дають уяву про формальні особливості шрифтових маркувальних знаків. Печатки й інші види маркувальної графіки у межах площини свого носія сприймалися уособлено, могли вписуватися в абрис кола, овалу, прямокутника, багатокутника, ламаного або криволінійного характеру, неправильної конфігурації. За організацією інформаційного матеріалу шрифтові маркувальні знаки можна умовно об'єднати у дві групи, в основі яких – літера або слово. Перша складається із зображень однієї або кількох літер, абривеатур, тощо. Друга складається зі слів та словосполучень. Такі композиційні підходи до розробки зразків маркувальної графіки не втратили своєї актуальності до сьогодні.

Щоб активізувати глядацьку увагу на особливо важливих частинах тексту чи зображення, їх могли змінювати за кольором, розміром, оздоблювати декором,

доповнювати фігуративними мотивами.

Висвітлюючи особливості, формотворчі позиції знаків маркування, варто було б розглянути окремі, найбільш масові види сучасної маркувальної графіки такі, як екслібрис та поштова марка. За умов обмежених часових рамок конференції, окреслені питання отримають прицільне висвітлення в наступних наукових дискурсах.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що маркувальні знаки на різних рівнях беруть участь у культурному діалозі світової цивілізації початку ХХІ ст.: як мистецький продукт вони безпосередньо задіяні та є вагомим чинником збереження за українською нацією статусу самобутньої і званої своїми тисячолітніми мистецькими традиціями.

Ключові слова: шрифтове мистецтво, типографіка, маркувальні знаки, графічний дизайн.

Список використаних джерел

1. Запаско Я. *Українська рукописна книга*. – Л.: Світ, 1995. – 480 с.
2. Золотухін Ю. *Еволюція функціонально-ділової графіки в контексті графічного дизайну*. – Харків, 2009. – 204 с.
3. Нестеренко П. *Видавничий і друкарський знак // Наукові записки. – Дослідницькі та наукові праці*. - № 22/1. – 2003. – С. 133-138.
4. *Поштові марки України 2003. Альбом*. – К.: Марка України. – 2004.- 72 с.
5. Різник М. Г. *Письмо і шрифт*. – К.: Вища школа. – 1978. – 150 с.
6. Розум О. *Таємниці друкарства*. – К.: Техніка, 1980. – 144 с.
7. Яремчук О. *Дизайн шрифтової поштової марки // Українська академія мистецтва. – Дослідницькі та науково-методичні праці*. – № 16. – 2009 р. – С. 320-328.
8. Яремчук О. *Шрифтовий екслібрис // Українська академія мистецтва. – Дослідницькі та науково-методичні праці*. – № 17. – 2010 р. – С. 401-411.